

ISSN: 1829-1651

Քննարկության

Փողոցում, խանութում ի տասնամյակում իմ հարցի՝ գնալով եմ ընտրության, հասկալի միջին սարիքի փառաբանումն առում են, թե միեւնոյն է, որեւէ բան չի փոխվի, վերելից նախորդ որոշումն է: «Վերելիցը» կամ իշխանությունն է, կամ նրանցից վերել՝ ասված: Ասում են՝ վերելիցը դեմ չէ, որ իրացնենք ընտրելու մեր իրավունքը՝ ժողովրդավարության հիմքը: Բողոքում ենք, թե որեւէ բան չենք կարող որոշել, քանի որ չենք գիտակցում, որ մեծ մասնակցությամբ կարող ենք իշխանություն ձեւավորել, եւ դա մեր արժանությունն է: Սա դրոշմում միայն սովորեցնել, իսկ 18 արեւելակներին անձնագրի հետ կարելի է ընտրել, ընդգծել, որ իրենց ձայնը, փակ կարելու է: Երբ չենք գնում ընտրության, «մաքուր» չենք մնում, մեր դասիվությունն ազդում է արդյունքի վրա, բայց ոչ այնպես, ինչպես կուզենայինք: Մեծ մասնակցությունը փակում է ամբողջականության հարթանակի դուռը: Իսկ մենք չե՞նք հոգնել նրանցից:

ԱՆՆԱՅԻՑ ԿՈՎՍԵՓՅԱՆ

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Թողեք Հայաստանն ի նրբի անի ի՞ր ընտրությունը

Էլ ո՞վ մնաց, որը դրսից չի խառնվում մեր գործերին, երկու օր հետո տեղի ունենալիք խորհրդարանական մեր ընտրություններին: Գրեթե ոչ ոք, ոչ միայն ինչ թե շատ կարելու խաղաղացողներից, այլևս փառաբանական խաղաղիներից, ինչպես **Զեյնեյալի**, ինչպես **Սասկազվիլի**, որին, վերջինին, արհամարհում է վրաց ժողովուրդն անգամ:

Իսկ ինչ վերաբերում է գլխավոր խաղաղացողներին, նրանցից ամենազվախալորը համարվող Մ. Նահանգներն անգամ, խախտելով գեթ դաժնահասարակական հայտարարված իր ավանդույթը՝ չխառնվելու, չմիջամտելու այլ երկրներում տեղի ունեցող դեմոկրատական, ռամկավարական գործընթացներին, օգոստոս ամսից ի վեր իր նախագահ **Թրամփոլ** հանդերձ, բացահայտ թիկունք է կանգնում թեկնածուներից մեկին՝ **Նիկոլ Փաշինյանին**, որին արժեւորելու համար մի 10 օր առաջ Զվարթնոց օդանավակայան էր առաքել իր charming boy **Սարկո Ռուբինյան**՝ ստորագրելու, ավելի ճիշտ՝ վերահաստատելու «Թրամփի ուղի», որի աղաքան մշուտոս է այնքան, որքան Թրամփի հետնախագահական աղաքան: Այդ անփառունակ արարողությունը տեղի ունեցավ հենց օդանավակայանում, հենց օդանավում, ինչն ինձ հիշեցրեց 1921 թ.ի Կարսի ինքնիշխանության թաղամասի ստորագրման արարողությունը զնազնի վագոնում...

Այդ «աղաքանակական» արարողությանը, ինչպես հայտնի է, նախորդել էր Եվրոմիության «փառաբանական համաժողովի» գումարումը Երևանում, ինչը ուրիշ բան չէր, եթե ոչ, ինչպես գրել են երկու շաբաթ առաջ, ակցիա ընդդեմ Ռուսաստանին՝ «ի ազդեցության գոտում» ընդդեմ քեզ» դաժնահասարակական: Համաժողովն անցավ Նիկոլի մասնակցությամբ եւ ռազմավարական դաժնակցի անհետման դաժնաններում, հյուրընկալի կողմից առանց որեւէ հակադրության, դուռը լայն բացելով Մոսկվա-Երևան «աղաքանակական» խոսակցությունների առջև:

Երրորդ միջամտությունը, ինչպես ակնկալվում էր, վրա հասավ հենց Ռուսաստանի կողմից, որը ֆաջ սիրադեմում է, ինչպես գրել են իմ հոդվածներից մեկում, իր դասարանական հարվածները դաժնահասարակականին, այսինքն մեր սխալներին: Սխալվողը դարձյալ մենք ենք, առավելաբար՝ արտաքին խաղաղացողների դրոշմով, այդ թվում, չնոռանանք ընդգծել, Ռուսաստանը, որի նախագահը ժամանակին չհմեղացնում էր Նիկոլին, հայտարարելով, որ նա դավաճան չէ, ու դա՝ 2021 թ. խորհրդարանական ընտրությունների նախօրեին: Թերեւս հենց նրա համար, որդեգրի ինքը հետագայում, 2023-ին, չհմեղանա արցախահայության 9-ամսյա սովորականությունը հանդուրժելու, աղա Արցախ աշխարհի հանձնումը որդեգրելու «կասարկած իրողություն» ընդունելու իր «անմեղատունակությունը» դաժնահասարակականում համար, միտոս օգտվելով նիկոլական ալիքից...

Իսկ այժմ, իբր օգնելու համար այսպես կոչված ռուսամետ համարվող վարչապետական թեկնածուներին, Ռուսաստանը կիրառության մեջ է դնում դաժնահասարակական լուրջ վնաս հասցնելով մեր սնեստությանը: Լարսի եւ Բագրատյանի անցակետերում հայկական աղաքանակականների մուտքը արգելելով, ռուսական շուկան փակ դաժնակցի ոչ միայն գյուղատրամբների, այլևս ոգելից ըմպելիքների, հանրային ջրերի, նույնիսկ՝ ծաղիկների համար: Կարծեք առաջին անգամ էին ռուսներն իմանում, որ հայկական ջրերում դեռ 4-5 արի առաջ էր գերմանիայում եւ աղա Հունաստանում արգելվել՝ մկնդեղի՝ նորմալից բարձր տոկոս դարձնելու համար, որի մասին «Ազգ»ը գրել էր ժամանակին: Կամ առաջին անգամն էր, որ հայկականի անվան զակ Ռուսաստան մտնող՝ կոնյակի որոշ տեսակներ ոչինչ չունեն հայկական... Հենց այս դաժնահասարակական Մոսկվան արթնացել էր ցանկանում է դաս տալ, ընտրությունների նախօրեին, իր դաժնահասարակական Նիկոլ Վոլախին՝ ի դեմս հայ ժողովրդին ու Հայոց դաժնությանը:

Բայց նույն դաժնակցից, միտոս եւ անդուլ օգտվելով Նիկոլի սխալներից, այժմ փորձում է իր մուռը հանել «բրատյանի նախորդ» ժողովրդից, ինչը թեւեւ էր սալիս մեր թեմամիներին՝ Բախլին եւ Անկարային, որոնք խամաճիկի են ուզում վերածել, արդեն վերածել են մեր դաժնությանը՝ առանց Արարաի, առանց Արցախի, առանց Սփյուռքի եւ առանց Ցեղասպանության հասուցումը դաժնահասարակականից: «Նիկոլ՝ կամ դաժնահասարակական», «Նիկոլ կամ՝ կամ ոչ ոք», կրկնում են այդ շանաճիտները:

Ո՞վ կարող էր դաժնահասարակական, որ բոլորի կողմից, բացի Հայաստանի փառաբանների մեծամասնությունից, այսօր սիրված կլինի Փաշինյան Նիկոլը: Իբր սիրում են նրան եւ ազատորեն խառնվում մեր գործերին...

Թողե՛ք, որ մեր ժողովուրդը ինքը սնորհի իր ճակատագիրը, հետ բերի վերջին 8 արիներին իր կորցածը:

ԱՆՆԱՅԻՑ ԿՈՎՍԵՓՅԱՆ

«TRIPP նախագիծը իրանական փառաբանական դիսկուրսում. Պաշտոնական դիրքորոշումներ եւ դաժնահասարակական քաղաքականության գնահատականներ»

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Իրանագետ

TRIPP նախագծի նկատմամբ Իրանում ձեւավորվել են երկու հիմնական մտեցումներ, որոնք արագորում են երկրի փառաբանական եւ փորձագիտական քաղաքականներում առկա սարքեր գնահատականները:

Առաջին մտեցումը ներկայացնում է դաժնահասարակական Թեհրանի դիրքորոշումը: Իրանի կառավարության եւ Արտաքին գործերի նախարարության հայտարարությունների համաձայն, Իրանը դեմ չէ սարածաքաղաքային հաղորդակցային այն նախագծերին, որոնք իրականացվում են Հայաստանի ինֆրախառնության եւ սարածաքաղաքային ամբողջականության քաղաքականներում եւ չեն ենթադրում սահմանների փոփոխություն: Իրանի դաժնահասարակականները բազմիցս ընդգծել են, որ իրենց համար «կարմիր գիծ» է մնում սարածաքաղաքային աշխարհափառական հավասարակշռության խախտումը:

Այս համատեքստում Հայաստանում Իրանի դեմքում **Խալիլ Շիրզադին** TRIPP-ը բնութագրել է որդեգրել ճանապարհ, այլ ոչ թե միջանց՝ շեշտադրելով Թեհրանի ազակցությունը սարածաքաղաքային խաղաղությանն ու համագործակցությանը նույնպես: Միաժամանակ, Իրանի փառաբանական եւ անվճարական քաղաքականներում առկա են նաեւ ավելի փնտրական գնահատականներ: Դրանցից առավել ուշագրավ է Իրանի հոգեւոր առաջնորդի միջազգային հարցերով խորհրդական **Ալի Աքբար Վե-**

լայաթիի դիրքորոշումը: Վերջինս մի փանի անգամ հայտարարել է, որ TRIPP-ը, ըստ էության, «Զանգեզուրի միջանցի» նոր սարքերակն է եւ կարող է հանգեցնել սարածաքաղաքային ուժային հավասարակշռության փոփոխության: Նրա մտածողությունները հիմնականում կառված են ԱՄՆ-ի եւ արեւմտյան կառույցների հնարավոր ազդեցության ընդլայնման հետ Իրանի հյուսիսային սահմանների հարեւանությամբ:

TRIPP-ի շուրջ փնտրվումները Իրանում նոր թափ ստացան այն բանից հետո, երբ մայիսի 26-ին ԱՄՆ դեսպարտուար **Սարկո Ռուբինյան** եւ Հայաստանի արտաքին գործերի նախարար **Արարատ Միրզոյանը** նախաստորագրեցին «Թրամփի ուղի» հանուն միջազգային խաղաղության եւ բարգավաճման» նախագծի վերաբերյալ ռազմավարական համագործակցության քաղաքական համաձայնագիրը:

⇒2

Հայոց ցեղասպանությունը եւ ՀՀ ընտրությունները գերմանալեզու մամուլի ռադիակում

«20-րդ դարում Հոլոկոսթից բացի կա մեկ իրադարձություն՝ Հայոց ցեղասպանությունը, որի ուսումնասիրությունն անփոխարինելի է արդի մեր պատմությունը, ներկայի մեր քաղաքականության համար»

ԱՆՆԱՅԻՑ ԿՈՎՍԵՓՅԱՆ

Գերմանալեզու լրատվամիջոցներն անցած օրերին Հայաստանին եւ հայությանն առնչվող երկու կարեւոր թեմա են արծարծում. Առաջինը՝ 2016-ի հունիսի 2-ին Բունդեսթագի Հայոց ցեղասպանության բանաձեւի ձևաչափից 10 արի անց ինչ է փոխվել ԳԴՀ-ում, եւ 2015-ից ի վեր՝ 11 արի անց՝ Ավստրիայում: Երկրորդ թեման բնականաբար ուշադրություն է բերում հունիսի 7-ին անցկացվելիք ընտրություններին՝ առավելաբար շեշտադրելով, թե ՀՀ փառաբանական փակումը որոշվելու առաջիկայում Հայաստանը դեմի էՄ, կամ ՌԴ-ի կողմնորոշումն է ընտրելու: Տեղի սղության դաժնահասարակական անփոփոխ անկախացնեն մա-

մուլում հրադարակված հոդվածներից առավել արժեքավորները:

«Ցայթը» մայիսի 31-ին անդրադառնալով 2016-ին Բունդեսթագի Հայոց ցեղասպանության ձանաչմանը, նկատել է սալիս, որ 10 արի անց էլ այն նվազ տեղ է գրավում Հիտլերի մեծապայծառ մեջ: «Հայոց ցեղասպանություն. Այս ցավը բոլորին է» գերմանալեզու հրադարակման հեղինակ **Զրիստինա Միլցը** (Kristina Milz) դասախոսում է Մյունխենի Լյուդվիգ Մախսիմիլիան համալսարանում, արդի դաժնության ամբողջում նրա հետազոտության թեման 20-րդ դարի դաժնությունն է՝ Հոլոկոսթի եւ Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրությունը:

⇒8

Յասակեցում՝ դասասխանելով մեզի ուղղումը բազմաթի հարցումներում

սարած հետևողական, որոշիչ, շարունակական եւ անխնայ գործունեություններով, որոնք հարազատ դրսեակալիները ազգանուէր հրաշալի աւանդութիւն կերտած Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան:

Հասկնալի է այս շփոթը ու նաեւ շատ դիւրաւ բացատրելի: Հետեւաբար անհրաժեշտ կը նկատենք հետեւեալ կարճ բացատրողականը կատարել վերջիցեցնելով նաեւ, թէ առաջին անգամը չէ դժբախտաբար, որ անդասախանասու եւ անդարկեց այս դերը կատարող նոյն խմբակը, Ռ.Ա.Կ.եան կանոնադրութեան կողմի խախտումով կը շարունակէ աւելի եւս շփոթեցնել ազգային արդէն իսկ խիստ խռոված մթնոլորտը, եւ ահա ժամանակ առ ժամանակ, օգտուելով մանաւանդ Facebook-ի անհակալիչ ազատութենէն, կը ձեռնարկէ այսօրիսի անվաւեր եւ, հետեւաբար, բոլորովին ատորհնի հանդիպումներ, որակելով զանոնք իրել «դասգամաւորական ժողովներ»:

Ուրեմն այսու կը վերջիցեցնենք, թէ հրաշալի անցեալ ունեցող եւ ազգակերտ իրագործումներով ծանօթ՝ Տամատեաններու, Թէֆեաններու եւ անոնց նմաններուն ոգիով առաջնորդած Ռ.Ա.Կ.ը, դժբախտաբար աւելի քան երկու տասնամեակներէ ի վեր կորսնցուցած է իր յայնի դաստիարակական ծրագիրը: Այս մասին մեր մանուկն մէջ երեւցած են բազմաթիւ բացատրական յօդուածներ: Պարզապէս կարելի չէ այստեղ վերահարել այդ լայն գրականութիւնը:

Բնականաբար խիստ ցաւալի է այս իրականութիւնը, որուն հետեւանով սարհներէ ի վեր, կանոնագրով նախատեսուած անդամակցութեան, ակունքային, շրջանակային, եւ ի վերջոյ կեդրոնական մարմիններու կանոնաւոր գործունեութիւնը գործնադէտ դադարած է: **Հետեւաբար, անվիճելիօրէն, այս դայմաններուն տակ, կանոնաւոր եւ օրինական դասգամաւորական կառոյց դարձապէս գոյութիւն չունի:**

Բազմաթիւ անգամներ լուրջ փորձեր կատարուեցան եւ այսօր եւս վասակաւ կուսակցականներ կը ջանան վերահաստատել բարեփոխուած սակայն օրինաւոր կառոյց մը, որոնք մեր դաստիարակական կուսակցութեան յառաջիկայ գործունեութիւնը վերադառնայ բնականոն եւ օրինական վիճակի:

Մինչ այդ, աւանդադաս եւ բազմասանեակ սարհներու իրենց ազգանուէր գործունեութեամբ ծանօթ կուսակցական ընկերներ կը ջանան առաւելագոյն չափով վառ դասել Ռ.Ա.Կ.եան աւանդական ազգանուէր եւ ազնուագոյն ոգիով գործունեութիւնը, շնորհիւ մանաւանդ ընդհանուրին յարգանքը վայելող Ռ.Ա.Կ.եան հայաստան եւ անգլիաստ լայնասարած իր մանուկն, եւ գործակցաբար Ռ.Ա.Կ.եան ներհանրումով գործող Թէֆեան Մշակութային Միութեան լայնասարած գործունեութեան:

Եզրակացնելով այս հակիրճ ակնարկը՝ այժմ կը վերադառնանք մեզի ուղղումը հարցադրումներուն՝ Մայիսի վերջին շաբաթավերջին Երեւանի մէջ

սեղի ունեցած այդ ժողովներու բնոյթին: Անգամ մը եւս բացայայտուած օրինական այս տեսլաններուն վրայ հիմնուելով կը հաստատենք եւ յստակօրէն կը յայտարարենք, թէ Ռ.Ա.Կ.եան օրինական կառոյցներուն ներկայի բացակայութեան հետեւանով, **վերոյիշեալ հաւաքներուն մէջ դարձապէս չկայ ոչ իսկ մէկ օրինաւոր դասգամաւոր:** Աւելորդ է աւելի մանաւանդել այդ հանդիպումներուն իրաւանչիւր մասնակցողին բոլորովին ինքնակոչ բնոյթը:

Հետեւաբար այդ հաւաքները չունին ոչ մէկ օրինական հանգամանք: Հետեւաբար նաեւ, արդէն իսկ այդ փոքր խմբակէն մէկ կէսին ինքզինքին Կեդրոնական Վարչութեան հանգամանք տալու խեղճ փորձը եւս չունի ոչ մէկ հանգամանք:

Մենք որոշեալ աւանդադաս Ռ.Ա.Կ.ականներ ներկայ դժուար դայմաններուն մէջ բարձր կը դասենք Ռ.Ա.Կ.եան հարուստ աւանդութեամբ ներհանրած մեր գործունեութիւնը ի նպաստ մեր ազգային գերագոյն շահերուն:

Կը կրկնենք յամենալուրջէս, թէ ինչպէս մենք անցեալին եղանք նախաձեռնողները, անգամ մը եւս դաստատենք լուրջ փորձ մը եւս կատարելու, եւ առանձնապէս լուրջ վասակաւ կուսակցականներու ջանքերով, վերահաստատել բարեփոխուած եւ օրինաւոր կառոյց մը, որոնք մեր դաստիարակական կուսակցութեան յառաջիկայ գործունեութիւնը վերադառնայ բնականոն օրինաւոր վիճակի:

Ռ.Ա.Կ.եան Աւանդադաս Անդամներ

Շնորհանդէս՝ Թեքեյան կենտրոնում

«Նախիջեւանի հայկական նյութական եւ հոգեւոր մշակույթի պատմական ժառանգությունը».

Ժայռապատկերներից մինչեւ քերդեր ու եկեղեցիներ

Սա Նախիջեւանի մասին հանրագիտարան է, որն անբողջացնում է հայերի Հայրենիքի այդ մի կտոր հողի վերաբերյալ ամեն ինչ՝ սկսած ժայռապատկերներից, մինչեւ եկեղեցիներ

դասական ժառանգությունը» սվարածավալ, եռալեզու աշխատության շնորհանդէսը:

Լինելով նախիջեւանցի՝ Արգամ Այվազյանը դեր նախորդ

խորհրդային Ադրբեջանի խնամակալությանը: Միջազգային իրավունքի սեսակետից դա միանշանակ ատորհնի դայմանագիր էր: Երկու երկիր իրենց իսկ կողմից ինքնավար ճանաչված մի տրորդ դեռութեան տարած հանձնում էին մի չորրորդ դեռութեան՝ Ադրբեջանին:

Ուստի դարձրելով **Զեմալ Աթաթուրք** դայման է դրել, որ Թուրքիան Նախիջեւանը հանձնում է Ադրբեջանին՝ մի դայմանով, որ Ադրբեջանը ոչ մի դեռութեան այն չի հանձնելու մի տրորդ դեռութեան:

Պատմությունը կրկնվում է՝ 2021-ին Նախիջեւանը բռնակցվեց Ադրբեջանին, 2023-ին՝ Արցախը, հիմա Սյունիքի հերթն է:

Նախիջեւանն Ադրբեջանին բռնակցելուց հետո ոչնչացվեցին 219 եկեղեցիները եւ Ջուղայի միջնադարյան խաչքարերի գերեզմանոցը:

«Թեքեյան» մշակութային միության նախագահ **Ռուբեն Միրզախանյանը** դաստեց, որ Երեւանի մաթեմատիկական մեմորիալի գիտահետազոտական ինստիտուտի տնօրէն **Ֆարդին Սարգսյանը** եւ Երեւանի կոնյակի գործարանի տնօրէնը

գաղտնի կերով Նախիջեւանից մէկ բեռնատար խաչքար են տեղափոխել Հայաստան:

Խաչքարերը բեռնատարի մէջ են դրել խորհրդային զինվորները:

Արգամ Այվազյանը եւ կործանումից փրկել է բազմաթիւ խաչքարեր ու կոթողներ՝ դրանց մասին թողնելով գրավոր փաստեր ու լուսանկարներ: Այս աշխատությունը նա կազմել է իր նախորդ գրքերի հիման վրա, որոնք նախիջեւանյան ուսումնասիրություններ ու վավերագրություններ են:

Փաստավաւերագրական նյութը ներկայացնում է Նախիջեւանում մինչեւ 1998-ից 2006 թվականներն ընկած ժամանակահատվածում հրաժարվել փրկված հայկական հուշարձանները՝ վանձր, եկեղեցիներ, գերեզմաններ, խաչքարեր, կամուրջներ, որմնակարներ, մանրանկարներ, կի-

րառական արվեստի նմուշներ:

Գրքում ներառված է հազարից ավելի լուսանկար: Կից ներկայացված են տեղեկություններ, ֆաբրիկներ՝ սկյալ շինության, եկեղեցու, դաստիարակութային կոթողի, բնակավայրի վերաբերյալ:

Դրանք դասական վկայություններ են, որոնք աղացուցում են, փաստում են, որ Նախիջեւանը հայերի Հայրենիքն է, արքեպիսկոպոսները որքան էլ ջանացել են այնտեղից ջնջել, ոչնչացնել հայկական հետքը, միեւնույն է, չի ստացվել:

Արգամ Այվազյանի «Նախիջեւանի հայկական նյութական եւ հոգեւոր մշակութային ժառանգությունը» գիրքը հրատարակվել է բարերար **Գագիկ Մելիքյանի** մեկենասությամբ:

ՆԱԻԲ ՅԱՆ

ու գյուղեր. **Արգամ Այվազյանի «Նախիջեւանի հայկական նյութական եւ հոգեւոր մշակութային ժառանգությունը»** գիրքն այսօր էն գնահատում մասնագետները:

Թեքեյան կենտրոնում հունիսի 2-ին տեղի ունեցավ «Նախիջեւանի հայկական նյութական եւ հոգեւոր մշակութային

դարի կենտրոնի փաստափայտ առաքելություն է կատարել իր ծննդավայրում, որը 1921 թվականի Մոսկվայի դայմանագրով բռնակցվել է Ադրբեջանին:

1921 թվականի մարտի 16-ին խորհրդային Ռուսաստանը եւ Թուրքիան Մոսկվայում կնքեցին դայմանագիր, ըստ որի՝ Նախիջեւանը հանձնվում էր

Ահարոն Փուլջոյան. Ընդլայնելով պոեզիայի եւ հայկականութեան տարածքը

ԱՐԾՎԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ-ՆՅՈՒ ՅՈՐԶ - Ահարոն Փուլջոյանը (ծն. 1973, Գրանդ Ֆորես, Յուսիսային Դաֆոթա) ամերիկացի բանաստեղծ, թարգմանիչ եւ անկի գրականության մասնագետ է: Հայրը փրկիտոսիա էր, դասավանդել է Յուսիսային Դաֆոթայի համալսարանում, իսկ մայրն անգլիական գրականություն է դասավանդել: Ուսանել է Միներսոպայի Մուրհեդի նահանգային համալսարանում, 2006 թվականին ստացել է անկի գրականության եւ մշակույթի դոկտորի աստիճան Միներսոպայի համալսարանում: Նաեւ ստացել է դոկտորի աստիճան Կոլումբիայի համալսարանում: Հասկանալի է հին հույն հեղինակներ Սաֆոյի, Էսխիլոսի եւ Աղոլոնիոսի հետազոտումը՝ բարձր գնահատականի արժանացած անգլերեն թարգմանություններով: Նրա ինֆորմացիոն բանաստեղծական ժողովածուներից են «Տիեզերական մրմուռը» (2012) եւ «Մանհեթընցի» (2017, «Էյթլ մյուզ» գրքի մրցանակ): Բացի դոկտորային, Փուլջոյանը գրել է «Պարոն Կան Կան» չափածո վեպը (2017) եւ դրա շարունակությունը՝ համադրելով դասական ձեւերն ու արդի թեմաները: Նրա «Ամերիկյան աստվածայինը» գիրքն արժանացել է «Ռիչարդ Ուիլբուր» մրցանակին:

-Հարգելի՛ր Ահարոն, ավելի քան 30 տարի առաջ երջանկահիշատակ Դայանա Տեր Հովհաննիսյանը ինձ հետ մի գրույցի ընթացքում նշել էր, որ ԱՄՆ-ում ավելի ու ավելի փչմարդիկ են հետաքրքրվում դոկտորային պատմության հասարակությունում դոկտորանտ էլ ավելի փոքր են դառնում:

-Այո, դոկտորանտ, ինչպես հայտնի է, գրականությունում ամենավաղ վաճառվող բաժինն է: Ես չեմ մեղադրում ընթերցողներին, մեղքը հենց բանաստեղծներինն է, որոնք մոռանում են, որ դոկտորանտ ամեն դեպքում լավ է մասնագետը: Բանաստեղծները լավ են ընթերցողներին սան այն, ինչը նրանց հաճույք կդառնա: Ես իմ ամբողջ գործունեությունը նվիրել եմ այն բանին, որ դոկտորանտ դուրս բերեմ ակադեմիական շրջանակներից եւ հասցնեմ հետաքրքրված լայն ընթերցողին: Այդ ուղղությամբ իմ վերջին փայլերից մեկն է «Չուրի» բանաստեղծության հրատարակումը՝ սնային օղու դասարանական մասին, Ամերիկյան սնային գարեջրագործների ընկերակցության «Չիմեռի» ամսագրում: Ես նաեւ որոշել եմ այս ամռանը Կենսոնական զբոսայգում կարդալ իմ եւ ուրիշների բանաստեղծություններից՝ որոշ փողոցային կասարո: Մինչ այժմ այսպես եմ փորձում ընդլայնել դոկտորային տարածքը: Շարունակում եմ մտածել՝ էլ ինչ կարող եմ անել:

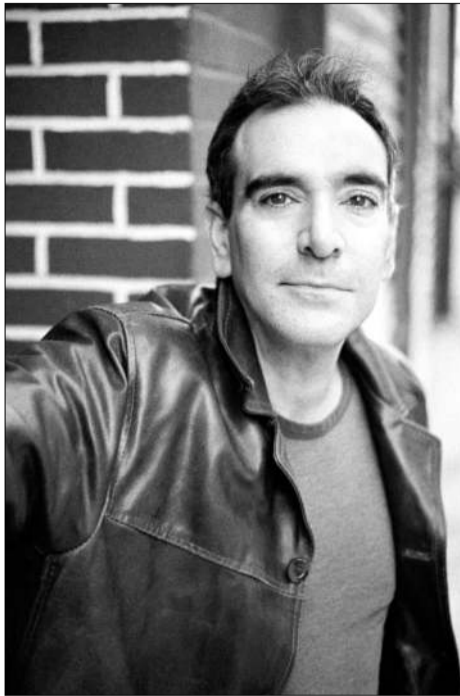
-Ես երեք անգամ այցելել եմ Իրան (թող այնտեղ հնարավորինս շուտ վերջնական խաղաղություն լինի) եւ ուրախությամբ տեսնում էի, թե ինչպես են երիտասարդները հարգում իրենց հայրերին եւ Ռուսիան՝ նրանց դամբարանների մոտ կարդալով այդ դասական բանաստեղծներին:

րի գործերը: Իսկ ամերիկյան հասարակության մեջ ինչպե՞ս է հարգանքը արտահայտվում դասականների հանդեպ:

-Կուզեմայի, որ Ամերիկյան նույնպիսի ակնածամբ ունենար իր «դասական» բանաստեղծների, ասեմք՝ Ուոլթ Ուիթմենի, Էմիլի Դիֆինսոնի եւ Ռոբերտ Ֆրոսթի հանդեպ: Իհարկե, նրանց դոկտորանտ դասավանդվում է դոկտորներում ու համալսարաններում, բայց նրանցից ոչ մեկը չի դարձել ամբողջ ժողովրդի, բոլոր ամերիկացիների ընդունված խոսակցություն: Ես նախանձում եմ այն ազգային գրականություններին, որտեղ կան «ժողովրդի բանաստեղծներ»: Մեմֆ հայերս, ունենք Ռաֆայել Պասկանյան եւ Հովհաննես Թումանյան: Որքան հասկանում եմ, ժամանակակից ամերիկյան դոկտորային չկա այնպիսի բանաստեղծ, որը հասած լինի համազգային ճանաչման: Այնուամենայնիվ, որոշ ուսանողներ իմ դիցաբանության դասին գալիս են դասական գրականության նկատմամբ մեծ հետաքրքրությամբ: Բայց ընդհանուր առմամբ լավ է ասեմ, որ մեր ազգային դոկտորային դասականների հանդեպ հարգանքն ամերիկյան հասարակության մեջ առանձնապես արտահայտված չէ:

-Դուք նաեւ ակնկալում եք ինչ հունական եւ լատինական, ինչպես նաեւ ֆրանսիական ու չինական դասական բանաստեղծների անգլերեն թարգմանությամբ եւ մեկնաբանությամբ: Մեծ հաճույքով կարդացի Շառլ Բոդլերի «Չարի ծաղիկները» գրքի ձեր թարգմանության մասին բարձր գնահատականները: Այս գիրքն ինձ համար շատ հարգալից է, քանի որ հայերեն թարգմանիչը՝ իմ հայրը, նույնպես արժանացել է բարձր գնահատականի իր աշխատանքի համար: Համոզված եմ՝ Բոդլերի ձեր տարբերակն առաջին անգլերեն թարգմանությունը չէ: Ի՞նչ նորություն է բերում ձեր տարբերակը եւ ի՞նչ դժվարությունների եք բախվել այն թարգմանելիս:

-Հուզիչ է իմանալ, որ ձեր հայրը հայերեն է թարգմանել Բոդլերի «Չարի ծաղիկները»: Բոդլերը գրել է հանգստավոր դոկտոր: Եղել են ավելի հին մի քան անգլերեն թարգմանություններ, որոնք վաս են հանգստավորված: Ինձ թվաց, որ դրանք կարելի է բարելավել: Իսկ ավելի նոր թարգմանությունները անհանգ ազատ չափով են: Ես հանգի բացակայությունը համարում եմ այդ թարգմանությունների ճակատագրական թերությունը: Դրանք, այսպես թե այնպես, փոխանցում են բանաստեղծությունների իմաստը, բայց զերծ են երաժշտականությունից: Իմ կարծիքով՝ թարգմանիչը դարձավ լավագույնը ոչ միայն բնագրի բովանդակությունը, այլեւ նրա ձեւը, որքան հնարավոր է, ընդունող լեզվի (սլյաք դեպքում՝ անգլերենի) սահմաններում: Երբ նստում եմ ֆրանսերեն կարդալու «Չարի ծաղիկները», դա ինձ համար նման է սրանի: Ձգում եմ, թե ինչպես եմ ներգրավվում նրա երազային բանաստեղծությունների մեջ, եւ Բոդլերի հափշտակող, հմայական ուժի հիմնական դասառը հանգերն ու կրկնվող ռիթմերն են: Երբ ձեռնամուխ եղա «Չարի ծաղիկների» թարգմանությանը, այո, ուզում էի գերազանցել

նախորդ թարգմանիչներին, բայց նաեւ՝ անել ամեն ինչ, որպեսզի կախարհեմ ընթերցողին:

-Ես իմ ողջ կյանքում հետեւում եմ աշխարհով մեկ հայկական ծագում ունեցող գրողների ստեղծագործություններին, հասկանալիս նրանց գրության մեջ արմատների եւ ինֆունքային թեմաներին: Հայերեն եմ թարգմանել ձեր «Միակ թող» բանաստեղծությունը: Բացի ակնհայտ հայկական հղումներից, կարո՞ղ եմ ֆնտազասներն ու ընթերցողները նկատել այլ տարրեր՝ սրամադրություններ կամ մոտիվներ, որոնք արտացոլում են ձեր հայկական ծագումը:

-Ձեր երկրորդ հարցում խոսեցիք «դասականների» մասին: Ես թե՛ թարգմանությամբ, թե՛ բառարանների օգնությամբ դանդաղ կարդացել եմ հայ դասական բանաստեղծներից Սայաթ-Նովային, Ռաֆայել Պասկանյանին եւ Հովհաննես Թումանյանին: Այն, ինչ, իմ կարծիքով, առանձնացնում է հայկական դոկտորանտ, մեծ կրթի հանդեպ հակվածությունն է: Այն հուզականորեն ծայրահեղ է՝ այս կամ այն կերպ: Իմ ստեղծագործությունն էլ ունի նույն դրամատիկ հակվածությունը:

Ես նաեւ ներգնչվել եմ մեզ հասած հայկական դոկտորային ամենավաղ մտածողներից մեկից, հասկանալիս Մովսես Խորենացու «Հայոց դասականության մեջ առկա կրակ բերող, մարդկությանը բարի դարձնող Վահագնի ծննդի երգից: Ես այն թարգմանել եմ անգլերեն: Ես հաճախ եմ աշխատում դիցաբանական կերպարների մերկ, տարբերակ ուժերի հետ: Կարդացել եմ Հայաստանի նախաֆրիսոնեական անցյալի մասին, եւ այն, ինչ գտել եմ, մեծապես ազդել է ինձ վրա:

-Ձեր ազգանունը զուգորդվում է Զալիֆորնիայի վերահսկիչ դասարանի նշանավոր դասավորի եւ այդ նահանգի նախկին սենատորի Չաֆ Փուլջոյանի անվանը: Կա՞րո՞ղ կարդալ ձեր միջոցը:

-Որքան գիտեմ՝ բոլոր Փուլջոյաններն ազգակցական կարդ ունեն: Մեր տոհմաբանը բարդ եւ խճճված է: Այո, Չաֆն իմ ազգականն է: Նա իմ հոր զարմիկն է: Մանկության տարիներին ես լողացել եմ նրա լողավազանում: Նա հետաքրքրված էր դասական գրականությանը եւ դասական գրականությանը: Նա հետաքրքրված էր դասական գրականությանը եւ դասական գրականությանը: Նա հետաքրքրված էր դասական գրականությանը եւ դասական գրականությանը: Նա հետաքրքրված էր դասական գրականությանը եւ դասական գրականությանը...

մասին: Ես շատ եմ հարգում Չաֆին: Նա այլ սենատորների եւ Շվարցենբերգի հետ միասին աշխատել է Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչող օրենքի ընդունման ուղղությամբ:

-Գիտե՞ք ձեր անսովոր ազգանվան ծագումը: Կարդ ունի՞ «փուլջիկ» բառի հետ: Առհասարակ, կդասեմք ձեր հայ նախնիների մասին, եւ արդյո՞ք ձեր ընտանիքում դասականներն են «հին հայրենիքի» ավանդույթներից:

-Այո, ինձ դուր է գալիս «Փուլջոյան» ազգանունը սուղաբանել «փուլջիկ» բառով: Կա նաեւ ընտանեկան մի գրույց, ըստ որի Փուլջոյանների մի նախնիսը բացակայել է՝ «Բոլջ» կամ «Փոլջ», իր արածող այծերին կանչելու համար: Ինձ դուր են գալիս անվան ծագման այս մրցակցող տարբերակները. որքան շատ հնարավորություններ՝ այնքան լավ:

1890-ականների վերջերին, Տեղասպանության դասառնով, իմ մեծ դատար՝ Պետրոս Փուլջոյանը, հեռացել է դասական Հայաստանի տարբերակի Փերի գյուղից՝ բախտ ունենալու արտասահմանում: Նա մտադիր է եղել, բավական գունար վասակելուց հետո, իր մոտ բերել կնոջն ու ընտանիքին, սակայն մինչ այդ կինը եւ կրտսեր որդին մահացել են: Ամերիկայում Պետրոսը նախ աշխատել է Արեւմտյան Վիրջինիայի ածխահանքում, ապա՝ Զալիֆորնիայի ոսկու հանքում: Ի վերջո, 14 տարի անց նա վերամիավորվել է ավագ որդու՝ Գեորգի հետ եւ Ֆրեզոյում խաղողի այգի է հիմնել: Հետագայում կրկին ամուսնացել է եւ ունեցել իմ դատար՝ Վահան (Վոն) Փուլջոյանին, ծնված 1909 թվականին: Ընտանեկան գրույցը դասնում է, որ երբ Ամերիկայում որոշ գունար էր կուսակցել, Պետրոսը որոշ ժամանակ զբաղվել է մասնագետի մասնակարարմամբ՝ այն հասցնելով հայերին՝ նրանց գործին աջակցելու համար:

-Ահարոն, անցյալ տարի դուք արժանացաք 2025 թվականի «Անահիտ» գրական մրցանակին, որը շնորհում է Կոլումբիայի համալսարանի հայկական կենտրոնը՝ ի տարբերակ հայ մշակույթի եւ տարածությանը: Իսկ ունե՞ք Հայաստանին առնչվող ծրագրեր:

-Մինչ այժմ ես հայերենից թարգմանել եմ երկու բանաստեղծություն՝ մեկը, ինչպես նշեցի, «Վահագնի ծնունդը», մյուսը՝ Ռաֆայել Պասկանյանի «Նոր սերունդը»: Դա դասական բառարանների հետ դանդաղ ու մանրակրկիտ աշխատանք: Ես մեծացել եմ Հյուսիսային Դաֆոթայում՝ շատ հեռու իմ հայ ազգականներից, եւ լեզուն ընտանիքում չեմ սովորել: Ամառները գնում էի Ֆրեզոն՝ հայ հարազատներին մոտ, եւ այնտեղ էլ մկրտվել եմ Սուրբ Պողոս հայ առաքելական եկեղեցում: Իմ հարաբերությունը հայկական ժառանգության հետ միշտ եղել է բարդ եւ որոշակի մեղի զգացումով լի:

Ես որոշել եմ այստեղ՝ Մանհեթընում, Սուրբ Վարդան մայր տաճարում, մասնակցել հայոց լեզվի դասերի: Ես կարողանում եմ օտար լեզուներով արագորեն կարդալ սովորել եւ հույս ունեմ նույնը անել նաեւ հայերենի դեպքում: Որոշել եմ առայժմ այլեւս թարգմանությամբ չզբաղվել, որպեսզի կենտրոնանամ իմ ինֆորմացիոն ստեղծագործության վրա: Այնուամենայնիվ, եթե կրկին զբաղվեմ թարգմանությամբ, ապա դա կլինի վերոհիշյալ բանաստեղծների՝ Սայաթ-Նովայի, Ռաֆայել Պասկանյանի եւ Հովհաննես Թումանյանի դոկտորանտները... ➔

ԳԵՂԱՍ ՄԿՐՏՉՅԱԼ

Երկու առաջնային խնդիր այս ընտրությունների համար

Խորհրդարանական այս ընտրությունների նախադաշնում մի արժանավոր հայտնի իր ֆեյսբուքյան էջում ցավով գրում էր. «Ես վախենում եմ հայ հասարակությունից»... Անուշահ սա վերաբերելի է հայաստանյան հասարակությանը: Անկախացման առաջին օրերից մինչև այսօր մեր հանրությունը ոչ միայն այնքան շատ բան է տեսել-աղբիլ, այլ նաև այնքան տարբեր «մշակումներ» է ենթարկվել թե՛ դրսի ուժերի, թե՛ ներսի իրարահաջորդ իշխանությունների կողմից ու վերջիններիս սերմանած «արժեքների» զանազան, որ հիմա ասես ուղեմիժները կորցրած ու մոլորված՝ չգիտես իր առաջվա ինչին է նման: Այս ընթացքը ցնցումներով աննախադեպ արագացնողն ու արդեն վստահալից հանգրվանի հասցնողն, ըստ ամենայնի, ութ տարի առաջ երկրի ղեկին հայտնված **Փաշինյանի** իշխանությունն է: Որն ամեն կերպ աշխատում է ներկա ընտրություններով վերահասարակել:

...Կա բարոյական առումով աշխարհում ընդունված կարգ. զարգացած ղեկավարը կամավոր հեռանում է: Մեր դարազայում՝ բանական չճանաչած «գերագույն գլխավոր հրամանատարը» (ահա՛ մտածելու մի հերթական խնդիր) արցախյան 44-օրյա զանազան զոհերի և զոհված ծանր կորուստներից հետո չհեռացավ: Մնաց եւ նորանոր ավերների դուռ բացեց, որոնց ստորեւ դեռ կանգնող հառնամ:

Կա եւ աղետի մի բան, որի համար զանազանները մեծ է որ երբեք չեն Նիկոլ Փաշինյանին: Եթե աշխարհն էլ կանգնեւ եւ զանազան իրողությունն ու Արցախի գոյն իրավականորեն համընդհանուր ամրագրված-ընդունված սուբյեկտայնության որոշակի աստիճանը (ինքնավար մարզը կար ու կար) անտեսելով ասե՛ք՝ Արցախն Արբեջան է, Հայաստանի որեւէ ղեկավար երբեք իրավունք չունի այդ նույն ասելու, որքան էլ նրան եվրոպացի մեծ-չոլոմաժիս շառլ-միշելներն ու մյուսները թեկուզ ստիպած լինեին: Փաշինյանը դա ասաց, զանազան հայտարարեց՝ ի զարմանս երեւի ադրբեջանցիների էլ, ինչի համար նա միթե չդիմե՞ր է հեռանալ կամ բոլոր օրինական միջոցներով առնվազն հեռացվել: Մինչդեռ ինքը հիմա էլ անգամ կանգնում եւ հազարամյակների սեփական հող-հայրենիքից, տուն-տեղից ու ամեն ինչից զրկված, անիրավիք արցախցիներին ի տես, կրկին թեմանու ջրաղացին ջուր լցնելով զոհում է՝ այդ երբ է Ղարաբաղը մերը եղել...

Իսկ մենք ասեմք նաև՝ միայն հանրահավանների հարթակներից ու ԱԺ ամբիո-

նից հռետրաբանելու վարժված, մասնագիտորեն դիվանագիտությունից հեռու, ոչ ճանաչողական մարդ, ոչ իրավագետ կամ զանազան ֆաղագետ, հենց էլ նաև իր առաջնորդությամբ զարգացած, թուլացած Հայաստանը ղեկավարող Փաշինյանն ինչպե՞ս կարող էր եւ հետո էլ ինչպե՞ս կարող է գոյն մվազագույն հաջողությամբ բանակցել դիվանագիտական սադրամիներում հղկված եվրոպացիների, **Հեյդար Ալիևի** արդեն հիմնականագետ որդի, թիկունքին առնվազն թուրքիա ու նավթաբազային խայծն ունեցող, հաղթանակից ձիավորված, անհազար Ալիևի հետ: Նաև օրենքի թերության զանազանով երկրում փաստացի անձնաշխատանքային իրականացնող վարչապետի (եւ նրան երկրորդ թիմակից զանազաններին) որոշ հնչեցվող թեմանա հառնամ գաղափարներ ու հայտարարություններ՝ դրանցից բխող ֆայլերով, կարծես նույնիսկ թեմանուց առաջ են ընկնում, նրան միտք հուշելով: Ինքն առաջինը հրադարարական չհայտարարեց, թե Արարատ լեռը մերը չէ, մեզ հետ կապ չունի, մերը Արագածն է միայն: Ու նույնիսկ անտարբեր աշխարհի աչքին հայտնի խորհրդանիշ մնացող Լեռան զանազան սկսել են հանել մեր սիմվոլիկայից...

Հասկանալի այսօրվա արագ գիտահիշվող աշխարհում, լրջագույն խնդիրների առջեւ կանգնած մեզ նման երկրի, ղեկավարության գոյատևման ու ամրադրման համար կենսականորեն կարևորվում են մերին համեմատությունը, ազգային գաղափարների, արժեքների ու հենասյուների շուրջ համախմբվածությունը, ճանաչողական առաջընթաց զարգացման հիման վրա զանազան հանրապետության կայուն հիմքերի ստեղծումը: Մեր այն հայրենակիցները, որոնք կարևորելով մերկա իշխանության հասկանալի սոցիալական ուղղվածության, այդ թվում նախընտրական շրջանում ձեռնարկված ֆայլերը, մտադիր են փնտրել նրա ու իր թիմի վերընտրության օգտին, կուզենային միայն ավելի լայն հայացքով, երկրի եւ իրենց սերունդների ընդհանուր հետագա վիճակի (ճակատագրի) մտածողությամբ զանազաններին հետևյալը՝

Ինչ կլինի, եթե այս իշխանությունը վերահասարակվի

Նախ, կարունակվի ազգի դարբնոց ու ղեկավարության առաջնական կերպով դրոշմական եւ բուհական կրթության առաջադրանքները: Հայաստանի բուհերում «Հայոց լեզու», «Հայ գրականություն» եւ «Հայոց զանազանություն» առարկաների դասավանդումը դարձել է ոչ զանազան: Փակվել է

Կրթության ազգային ինստիտուտը: Հանրակրթության հիմնարար փաստաթուղթ ղեկավարող չափորոշող, որն ընդունվեց երկրի բուհական ու ակադեմիական մասնագիտական կառույցների համընդհանուր կրթական մեթոդական կարծիքի բացարձակ արհամարհմամբ, հայաստանյան դրոշմ ղեկավարները է սուս որոշակի գիտելիքներ ու հմտություններ ձեռք բերած, բայց ոչ ազգային արժեքների կրող սերունդներ: Անտեսված է մեր ինքնության ու մշակույթի բարձրակետ հայոց լեզվի դաստիարակիչ դերը, մի տեղ այն նույնիսկ հավասարեցված է օտար լեզվին (զրկված է՝ «մայրենի լեզվով եւ այլ օտար լեզուներով»)...

Օճվել են այս ամենից բխող մեր ծագրեր ու խառնակ, խոսքի դասազրբեր...

Նույնիսկ «ազգային» բառը չի լինի մեր մշակութային եզակի կարեւորագույն հաստատությունների ղեկավարական անվանումներում: Մի փչ ալելի, ֆան երեք տասնամյակ առաջ, Հայաստանը հզոր արդյունաբերության, ծաղկուն մշակույթի եւ աշխարհի հետ խոսող գիտության երկիր էր, թեկուզ ոչ անկախ: Արդյունաբերական համալիրի գիտահիշակալ հոռետունը անկախացման առաջին շրջանում է ավարտվել: Մշակույթի ընդհանուր վիճակն էլ նախկինի հետ ոչ մի կերպ համեմատելի չէ: Իսկ այս իշխանության վերընտրության դեմքում մեր Գիտությունների ազգային ակադեմիան որդես համակարգ կվերացվի, իրենք նման որոշում են կայացրել: Որքան էլ, ինչպես հավաստիացնում են, ավելացրած լինեն գիտության ֆինանսավորումը, փաստ է, որ համակարգի 35-ից ավելի ճյուղային գիտահետազոտական ինստիտուտների, հաստատությունների, ձեռնարկությունների եւ կազմակերպությունների ողջ ցանցը որդես այդդիսին կփակվի՝ դրանք առանց այն էլ խուճախում միավորվելի բուհերի ու այլ կառույցների հետ միավորվելու անորոշ, «դոշի կռակին» զգվելու թվացող հեռանկարով: Կմնա գիտությունների ակադեմիա կոչվող երեւի ձեռնարկ խորհրդակցական անիմաստ մի կառույց...

Գործի կզգվի «ակադեմիական ֆաղափ» վիթխարածավալ, մեզ համար անիմաստ եւ անգամ ոչ լիարժեք իրագործելի թվացող ծագրեր: Ահռելի ծախսեր, միջոցներ ու տեսական կազմակերպչական ջանքեր ղեկավարող այդ ծագրով, ինչպես հայտնի է, նախատեսվում է մայրաքաղաքի ներկա շրջագծից դուրս, առաջին անգամ վայրում ոչնչից կառուցել մի ամբողջ ավան իր շենքերով, համալիրներով ու ամեն տեսակ ենթակառուցվածքներով, ըստ վերն ասվածի՝ խուճախում միայն միավորելով այդտեղ տեղափոխել երեսանյան բուհերը: Հարյուր տարվա ընթացքում որդես երկրի առաջին համար կարեւոր օջախներ հենց մայրաքաղաքի կենտրոնի իրար մոտ հասկանալի կառուցված, ինչպիսի՞ կուսակալված էներգետիկա ունեցող բուհական լավագույն շենքերն ու կառույցները դասարկվելու եւ օտարվելու են որդես ինչ-ինչ առեւտրային կառույցներ... Ողջ գիտահետազոտական վարժական միտքը, մեր սերունդների մտավոր առաջամարտիկ ամբողջ ուսանող երիտասարդությունը ֆաղափ արժեք ամբողջությամբ, փակվելու ու մեծաքանակ, վստահալից գերկենտրոնացվելու է այդ ծայրամասում, կրկին ֆաղափ կյանքից: Միաժամանակ վստահալից է երկրի մյուս ֆաղափներում գործող բուհերի ու մասնաճյուղերի հետագա գոյությունը:

300 հանրակրթական դրոշմ կառուցման, վերակառուցման կամ նորոգման գեղեցիկ թվացող ծագրով հանրապետությունում 220-ից ավելի գյուղերի դրոշմներ կփակվեն՝ նաև վստահալից այդ գյուղերի առաջնական: Ամենաշատ փակվող դրոշմներ կլինեն Շիրակում՝ 48 եւ, ուժադրություն, Սյունիքում...

Կարծես չի զարկում եւ կարող է լռել Սփյուռքի հետ կապի ու համագործակցության երակը: Մտուցված են մեզ համար զանազան այս ղեկավարող ղեկավար լինելու ղեկավար եղած Իրանի հետ հարաբերությունները... Ռուսաստանի դեմ կրկին ու թեմանական երակացող անգաղափար ցուցերի ղեկավար մեզ համար ծանր հետեւաններ կարող են լինել:

Հարեւան ոչ բարեկամ երկրի

անվերջանալի ղեկավարների նկատմամբ անվերապահ գիտողության կողմից՝ գործող վարչապետն ու իր թիմն անգիտում, որոշ դեմքերում նույնիսկ օրենքի ղեկավարմանով չզարկող են ներքին ֆաղափականության մեջ: Վերընտրվելու դեմքում Փաշինյանն ու իր վարչակազմը նոր անթույլատրելի դրսեւորումներով կարունակեն մեր ազգային հենասյուն եւ մեր ղեկավարության ընթացքում հաճախ նաև ղեկավարությանը փոխարինած Հայ առաքելական եկեղեցու եւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի դեմ արդեն տեսական ժամանակ մղվող, նույնիսկ սահմանադրական նորմերը ղեկավարող արժանալի, որին ուղղված անօրինական ֆայլերը ներառվել են իրենց նախընտրական ծագրում:

Կարունակվի հասարակության մեջ թեմանալի, ասելույն, ղեկավարման սերմանման այս հոռի ընթացքը՝ վստահալից երկրի ու ղեկավարության ամրությունը: Կարունակվի ոչ համախոհների, ընդդիմադիրների ու ֆաղափական մրցակիցների նաև դասական հալածանքն ու չեզոքացումը, կիրականացվեն այս նախընտրական ֆարոգչության, ավելի ճիշտ՝ անընդունելի տեսքով հակաֆարոգչության ընթացքում տարբեր մարդկանց եւ ուժերի հասցեին վարչապետի սփռած «սասկացներ», «չոքացներ», գլուխը ղեկավար սալու, (այն մյուս տեղ բառը ղեկավար չեն համարում կրկնելը) կարգի սղառնալիքներ... Եվ այսպես շարունակ:

Ցավով, մինչև հիմա ՀՀ բոլոր իշխանություններն իրենց հերթին ամեն ինչ արել են ֆաղափական դասն ամայացնելու եւ արժեքակելու, նոր արժանավոր ուժերի առաջ գալը թույլ չտալու համար, եւ այսօր, երկրի առաջին համար իրոք բախտորոշ վերակրթության համար մենք մեծ ընտրության հանրավորություն կարծես թե չունենք, չնայած վերակրթող ուժերի ֆանակին: Ումանց, ցավով, լավ ենք ճանաչում, մի մասին էլ գիտենք միակողմանի, չգիտենք երկրի կառավարելու նրանց կարողության չափը: Բայց գոյն համեմատական կողմնորոշմամբ վերակրթել ղեկավար ենք:

Ամբողջ վերը շարադրվածը նկատի ունենալով համոզված ենք՝ առաջին խնդիրը նման իշխանությանը մերժելը եւ այս ընդհանուր վստահալից ընթացքը կանգնեցնելն է: Իսկ երկրորդ վերակրթության ղեկավարող գնալն է: Եթե մի ուժը, օրինակի համար, 40 ձայն է ստացել 100 վերակրթողի դեմքում, նա կունենա 40 տկոս վիճակ, իսկ եթե նույնքան ստացել է 1000 վերակրթողի դեմքում, կունենա 4 տկոս...

Հայոց ցեղասպանությունը եւ ՀՀ ընտրությունները գերմանալեզու մամուլի ուղեւորում

⇒1 «Եթե 2026 -ին գերմանական համալսարանում դասընթացի ֆակուլտետի ուսանողներին հարցնեմ Հայոց ցեղասպանության մասին, սովորաբար կեսնեմ խուսափողական հայացքներ եւ լռություն: Եթե հարցնեմ՝ ո՞վ է լսել դրա մասին, գուցե 20-ից երկուսը ձեռք բարձրացնեն, եթե ձեռք բախտը բերի», դասընթացներից իր փորձի մասին է դասնում Միլցը: «Եթե 20-րդ դարում Հոլոկոստից բացի կա մեկ իրադարձություն, որի ուսումնասիրությունն անփոխարինելի է արդի մեր դասընթացում, հետեւաբար մատերկայի մեր բանավեճերը հասկանալու համար, Հայոց ցեղասպանությունն է»: Միլցը նկատել էր, որ թուրքերի ցայտուղը էր Հայոց ցեղասպանությունը, իսկ ԳԿԻ-ն Բու՛նդեսթագի բանաձեւով 10 տարի առաջ թեւ ճանաչել է փաստը, ընդունել Գերմանիայի՝ որդես Օսմանյան կայսրության գլխավոր ռազմական դաշնակցի «անփառունակ դերը», որ տեղյակ լինելով, հանցագործությունը չի կանխել, սակայն խորհային անդրադարձից խուսափում է, եւ հշեր են տեղյակ, որ «առաջին համաշխարհային պատերազմից սասնամակներ առաջ գերմանացի ռասիստները հայերին անվանում էին «Արեւելի հրեաներ»:

Միլցը՝ «Ցայթուն», որի հրատարակումը, մեր կարծիքով, ամրապնդում է Հայոց ցեղասպանության մասնագետները, մանկավարժները, արեւելագետները, դիվանագետները:

Միլցը անդրադառնում է թուրքական «թիկունքից դաշտում խոցելու» առաջնություն, 1915 -ի սկզբից ի վեր գերմանացի սղաններ, ԳՇ ղեկավարողներ, ռազմական նախարար Էնվերի հետ կառուցում էին «թիկունքից հարվածի» միջոց՝ նպատակ ունենալով թափանցել Կովկասյան ճակատի հայաբնակ տարածքներում Ռուսաստանի դեմ գերմանա-օսմանյան ձեռնարկին հարձակման ձախողումը, որի դաշնակցի սասնակ հազարավոր զինվորներ սղանվեցին, սովամահ եղան: Շեյնհոֆերը եւ Էնվերը մեղադրում էին հայերին, որ նրանց կողմ ռուս թեմանու հետ հանգեցրել էր դաշնակցության: Հրատարակման հեղինակն անդրադառնում է Հայոց ցեղասպանության ժամանակ սղանության բազմազան մեթոդներին, սրկությանը, բռնի կրոնափոխությանը, նույն, որ Բաղդադի երկաթուղու երկայնքով համակենտրոնացման ճամբարներում մահանում էին ծարավից եւ սովից, իսկ ցեղասպանությանն անկասկած մեղսակից գերմանացիները, որ շինհրատարակներում հայերին հարկադիր աշխատանքի լծելով օգուներ էին ստանում, ավելի ուշ արդարացնում էին իրենց, թե գոնե ժամանակավորապես փրկել են նրանց: «Ցայթ» հոդվածը ուշադրություն է արժանացնում այն հանգամանքը, որ Հայոց ցեղասպանության ոճրագործներին Բեռլինն աղասան սկեց, Թալեաթին թեւ սղանեց վրիժառու Սողոմոն Թեխիրյանը, սակայն Բեռլինում 2 ոճրագործի գերեզմաններ կան, դաշնակցություն են՝ «հայ ահաբեկիչների սղանության մարտիրոսներ» մակագրությամբ: Այս շինքների առկայությունն է նաեւ, ըստ հեղինակի, թեւադրում Հայոց ցեղասպանության հիշողության կայուն մեակույթի անհրաժեշտությունը, այն հիշելը չի վսանգում, չի ճնշում Ողջակիզման հիշողությունը, ընդհակառակը՝ այն նրա նախադասության էական մասն է, էլի Վիզելի բառերով՝ «Հոլոկոստը Հոլոկոստից առաջ»:

Մայիսի 30-ին ավստրիական «Der Standard»-ում հոդվածագիր Սուլայեն Ալ

Լուսանկարը՝ «Բեռլինի ցայթունգի» հեղինակ՝ Արթուր Միլցայից

Յուսեֆը (Muzayen Al-Youssef) հիշեցնում է, թե 2015-ին Ավստրիան թեւ դաշնակցության ճանաչել է Հայոց ցեղասպանությունը, սակայն Վիեննայի հայ համայնքը երկյուղում է, թե «Եվրոպայում ուրացման փուլը դեռ չեն հաղթահարել», քանի որ ֆալսիֆիկացումն ամրապնդում էր սակցությունը՝ սոցիալ դեմոկրատական (SPÖ) եւ նոր Ավստրիա եւ լիբերալ ֆորումը (Neos) մեծեցին Ավստրիայի ժողովրդական կուսակցության (ÖVP-ի)՝ Հայոց ցեղասպանության հիշատակի դաշնակցական օր սահմանելու առաջարկը: Թեթի հետ գրույցում հայ համայնքի խոսնակ **Նիկոլ Խաչատրյանն** ասել է, թե մեկ ամիս անց էլ մեծումը համարում են «ամոթալի», քանի որ ֆալսիֆիկացման վիճառայն դաշնակցության գիտակցումը: Ընդդիմության եւ հայ համայնքի ներսում շուկներ կան, որ հարցը դիսավորյալ շրջանցվում է՝ հաշվի առնելով, որ ազգայնական թուրք ընտրողները շատ են: Թուրքիայում ցեղասպանությունը ժխտում է, Անկարայի դաշնակցական դիրքորոշումը ժխտում է համակարգված ոչնչացումը: Սակայն միջազգային դաշնակցությունը ցեղասպանությունը համարում է անվիճելի փաստ», գրում է «Շանդագը»՝ հավելելով ժողովրդականության մարդու իրավունքների խոսնակ **Զեռոյան Դուրգելենդերի** ֆունդացիությունն ու հիշեցնում, թե «Ավստրիո Դուրգելենդերի օսմանյան կայսրության դաշնակցին էր, հետեւաբար դաշնակցական դաշնակցություն է կրում»:

Գերմանական taz-ում հունիսի 2-ին հրատարակվել է Գերմանահայոց կենտրոնա-

կան խորհրդի ասենադես **Յոնաթան Շոյնգեբերգի** հոդվածը՝ «Գերմանական շահի անվանակալ Հայոց ցեղասպանությունը մոռացվում է»: «2016-ի հունիսի 2-ը շրջադարձային կես է գերմանական հիշողության մեակույթի համար: Հայոց եւ ֆրիսոնյա այլ փոքրամասնությունների ցեղասպանությունը ճանաչող բանաձեւով Բու՛նդեսթագը հսակ ազդանշան ուղարկեց դաշնակցական իր դաշնակցականության մասին: Սակայն 2023 -ին ԼԴ-ում տեղի ունեցած իրադարձությունները ցույց են տալիս, թե որքան փոքր են դաշնակցության դաշնակցական ֆալսիֆիկացման հսակ գործողությունները», գրում է Շոյնգեբերգը՝ հիշեցնելով, թե Բեռլինի միջանցիկ շրջափակումից եւ Ադրբեյջանի ռազմական հարձակումից հետո սարածաշրջանի ողջ հայ բնակչության բռնի կերով վսարումից հետո, ԵՄ-ն ավելի ու ավելի է աղավիղում Ադրբեյջանին: ԳԿԻ ասենադեսը հիշեցնում է, որ Արցախի մեակույթային ժառանգությունը համակարգված կերով ոչնչացվում է, Բաքում կալանքի տակ է 19 հայ դաշնակց, սակայն ո՛չ վերհիշյալ հարցերը, ո՛չ էլ դաշնակցների ճակատագիրը տեսնելի դեր չեն խաղացել 2026 թ-ի մայիսի սկզբին Երեւանում կայացած Եվրոպական ֆալսիֆիկացման համայնքի գագաթնաժողովում: Սա բացթողում չէ, այլ՝ ֆալսիֆիկացման ուրույն: Ռուսական էներգամասակարարման կորուստից հետո ԵՄ-ն ավելի ու ավելի է աղավիղում Ադրբեյջանին՝ որդես «հուսալի էներգետիկ գործընկերոջ»: Այս կողմնորոշումը ոչ միայն ստեղծում է ֆալսիֆիկացման նոր կախվածություն, այլեւ հանգեցնում է ավստրիացի եւ ցեղասպան ֆալսիֆիկացման վսանգավոր նորմալացման»:

«2016 -ին Բու՛նդեսթագի բանաձեւով Գերմանիան ճանաչեց իր դաշնակցական դաշնակցականությունը: Այն չի ավարտում անցյալում, դաշնակցականությունը դիտարկեց՝ այստեղ եւ հիմա», taz-ում գրում է ԳԿԻ ասենադես Յոնաթան Շոյնգեբերգը:

Մամվել Կարադեյանի հարցազրույցը «Բեռլինի ցայթունգին»

ՀՀ-ում ընտրություններին թեման գերմանական լրատվականի արձան է ցակում, երբ Պուլիսը խոսում է: ՌԴ նախագահի Հայաստանի ուղղված զգուցանումների մասին բոլոր գիտնեմ, ուսի նորություն չեն հաղորդի, եթե արձանագրեն գերմանական մեղայի հիշատակումը, թե հայ ժողովուրդը ճակատագրական ընտրության առջեւ է:

Մայիսի 30-ին գերմանական «Բեռլինի ցայթունգ» առաջին էր եւ առաջին միակը, որ ծավալում հարցազրույց հրատարակեց ընտրական մասնակցի, վարչադատի թեկնածուներից «Հայաստանի ընդդիմության առաջնորդ Մամվել Կարադեյանի հետ Երեւանում, որ տեսիլն կալանքի տակ է, ազատությունից զրկվել է ՀՀ վարչադատի ֆունդատելու, խոսքի համար», գրում է **Ալեքսանդր Դեռայը**՝ «Փաշինյանը կատարում է Բաքվի հրամանները» վերնագրյալ ծավալում հարցազրույցի նախաբանում: Մամվել Կարադեյանն էլ Թուրքիայից ակնկալում է ցեղասպանության ճանաչում: Նկատելով, որ «Բեռլինի ցայթունգը» հարցազրույցի խնդրանքով դիմել է նաեւ ՀՀ վարչադատին, օրեր անց է դեպի մարտիկ մեծանակը՝ «սուղ է վարչադատ Գաշինյանի ժամանակը» դաշնակցականությամբ:

«ԱԶԳ» ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ԼԵ Տարի
Հրատարակիչ

«ՎԱՅՆ ԹԵԹԵՅԱՆ»
սոցիալ-մեակույթային
հիմնադրամ

Երեւան, Սայաթ-Նովա 21Ա,
Տարածք 48, Երեւան 0001
e-mail: info@azg.am
azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՆԵՏԻԹԵԱՆ

Հաշվադատություն (գովազդ)
հեռ. 091 582960

Համակարգչային ծարուծիչ՝
«Ազգ» թեթիթ

Նիթերը չեն գրախոսում ու չեն վերադարձնում:
Գ-տառով յորդանները գովազդային են, որոնց բովանդակությունն համար խմբագրությունը դաշնակցականություն չի կրում:

«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960